

***Vernacular Religion in Everyday Life: Expressions of Belief.* Marion Bowman, Ūlo Valk (ur.). Sheffield, Bristol CT: Equinox, 2012, 404 strani.**

Zbornik, ki je v uredništvu Marion Bowman in Ūla Valka izšel pred tremi leti, je nastal na podlagi simpozija z naslovom *Vernacular Religion – Vernacular Genres*, ki je potekal leta 2005 v Tartuju. Deset prispevkov je bilo predstavljenih že na simpoziju, dodatnih osem avtorjev pa je bilo posebej povabljenih, da s prispevkom sodelujejo v zborniku.

Tematika in naslov zbornika sledita konceptu »vernakularne religije«, ki ga je razvil Leonard Norman Primiano v svojem članku *Vernacular Religion and the Search for Method in Religious Folklife*, ki ga je leta 1995 objavil v reviji *Western folklore* in v katerem je razumel »vernakularno religijo« kot različne manifestacije in perspektive pretekle in sodobne religioznosti ter obenem kot metodološko orodje za raziskavo povezav med religijo, folkloro in načini življenja. Posebej se zbornik (vsaj nekateri prispevki) posveča različnim oblikam in pomenom »verovanja« (belief), izraženega v različnih proznih žanrih folklorne in drugih oblikah izrazne kulture.

Urednika v uvodnem članku najprej naredita kratek zgodovinski pregled raziskav verovanja v okviru različnih disciplin in vernakularne religije nasploh. Kot ugotavljata, danes analitične kategorije in avtoritarne teoretične izjave niso več tako običajne kot v preteklosti, folkloristika pa ne več pomožna veja zgodovine, kot ob svojem začetku, ko je pokušala prepoznati nekdanja verovanja kot »vraževerja«, ki so se ohranila kljub prevladi krščanstva. Današnje raziskave so bolj usmerjene k opazovanju in predstavitvi tega, kar je »resnično« za posameznika ali skupino, ugotavljanju, kako verovanje vpliva na pogled na svet ljudi in na njihovo vsakodnevno življenje, kako ljudje izražajo verovanja in se pogajajo o verovanjih. Predvsem to je tudi namen pričujočega zbornika. Da pa bi lahko razumeli religijo, kot jo ljudje živijo v celoti, Marion Bowman opozarja, da bi jo morali raziskovati v vseh treh njenih komponentah: uradni religiji, ljudski (vernakularni) religiji in religiji posameznika (produkt sprejete tradicije obenem z verovanji posameznika in njihovo interpretacijo). To pozornost do osebne dimenzije verovanja poudarja tudi Primiano, ki pravi, da je treba raziskovati »religijo, kot se živi: tako, kot se človek z njo srečuje, jo razume, interpretira in prakticira«, kar je vse implicirano v pojmu vernakularna religija – torej ne kot abstrakten koncept, ampak v svojem verbalnem, behavioralnem in materialnem izrazu (1995: 44). Ker verovanje spada na kognitivni, mentalni nivo, ga je seveda mogoče spoznati le v njegovih izraznih oblikah, ki mu dajejo obliko in socialne funkcije. Kadar je verovanje izraženo verbalno, ga lahko raziskujemo tudi kot obliko žanrskega izraza, ki oblikuje in obenem omejuje komunikacijo sporočil in tem, ki so lahko izražene znotraj okvirov posameznega žanra.

Zbornik je razdeljen na pet delov, ki obravnavajo naslednje sklope: Verovanje kot praksa (*Belief as Practice*), Tradicije pripovedovanega verovanja (*Traditions of Narrated Belief*), Odnosi med ljudmi in drugimi (*Relationships between Humans and Others*), Ustvarjanje in vzdrževanje skupnosti in identitete (*Creation and Maintenance of Community and Identity*) ter Teoretični razmisleki in manifestacije vernakularnega (*Theoretical Reflections and Manifestations of the Vernacular*).

V prvem sklopu se **Marja-Liisa Keinänen** v članku *Everyday, fast and feast: Household work and the production of time in pre-modern Russian Orthodox Karelia* na osnovi arhivskega gradiva in folklornih publikacij ukvarja z vlogo ženskega dela, zlasti s kuhanjem in

čiščenjem v izmenjavi praznikov in posta v Kareliji v obdobju od 1880-1930, in ugotavlja, kako je žensko delo ključno prispevalo h konstrukciji treh obdobij v teku leta glede na cerkveni koledar, tj. običajnih dni, posta in svetih dni, ter sakralizaciji »svetega« časa. Ženske, kot ugotavlja avtorica, niso transformirale le uradne tradicije v vernakularno krščansko tradicijo, ampak so obenem ustvarile nove tradicije s tem, ko so jih prepletle z lokalnimi tradicijami. **Alexander Panchenko** v prispevku *How to make a shrine with your own hands: Local holy places and vernacular religion in Russia* raziskuje različne folklorne, narativne in simbolne vire, ki jih lokalna skupnost uporablja kot utemeljitev gradnje svetega prostora lokalnih kapelnic, ki jih avtor deli na osebne ali spontane, skupnostne in uradne. Ob tem pokaže na vpliv komunizma na raznolikost teh praks, pa tudi na preplet med urbano in ruralno kulturo in na različne hibridne oblike, ki ob tem nastajajo. **Judit Kis-Halas** v svojem prispevku »I make my saints work...«: *A Hungarian holy healer's identity reflected in autobiographical stories and folk narratives* raziskuje zdravilko in vedeževalko z juga Madžarske. Njena raziskava temelji na njeni lastni avtobiografiji, zdravilko pa postavlja v širši socialni in kulturni kontekst, raziskuje njene tehnike, v katerih se jasno prepletajo tradicionalni in *new age* elementi ter njeno tekmovanje z rivalko na tem področju. Tudi naslednja avtorica, **Anne Rowbottom**, se v članku *Chronic illness and the negotiation of vernacular religious belief* ukvarja s prepletom praks in diskurzov tradicionalnega zdravljenja in novimi oblikami spiritualnosti v praksi in pogledu na svet zdravilke z *reikijem* iz Anglije.

Drugi razdelek knjige se začneja s člankom *Autobiographical and interpretative dynamics in the oral repertoire of a Vepsian woman* **Madisa Arukaska** in **Taisto-Kalevi Raudalainen**. V članku se avtorja na podlagi večletnih terenskih raziskav med Vepsi (balto-finsko ljudstvo iz severozahodne Rusije) osredotočata na različne žanre in vsebine pogleda na svet pripovedovalke Marie Anisimove. Ágnes **Hesz** v svojem članku *Hidden messages: Dream narratives about the dead as indirect communication* raziskuje pripovedi o sanjah, v katerih se pripadniki madžarske skupnosti v Romuniji srečujejo z mrtvimi sorodniki in znanci, in ki predstavljajo enega glavnih kanalov za komunikacijo med živimi in mrtvimi ter se obenem kažejo kot ključni za kult mrtvih: vzdržujejo in regulirajo odnose med živimi in mrtvimi, ojačujejo in oblikujejo predstave o onem svetu, in vplivajo na izvajanje ritualov, namenjenih mrtvim. Avtorica prikaže tipe sanjskih pripovedi, učinke in mehanizme, skozi katere pripovedi o sanjah operirajo. Zadnji prispevek v prvem delu knjige prihaja izpod peresa **Merili Metsvahi**, ki je raziskovala repertoar legend, ki jih je pripovedovala naratorica setujskega izvora v setujskem (estonskem) narečju. Ob tem raziskuje tudi žanr legend ter zlasti legende o sveti Kseniji, soimenjakinji pripovedovalke in osebi, s katero se je naratorica identificirala. S pomočjo legend, kot ugotavlja avtorica, naratorke ustvarjajo socialni prostor za ženske v okolju, ki je tradicionalno podrejeno moškemu.

V tretjem delu knjige, ki se posveča odnosu med ljudmi in drugimi entitetami prvi članek *Things act: Casual indigenous statements about the performance of object-persons* avtor **Graham Harvey** poseže izven Evrope, med severnoameriške Indijance in Maore – fokus njegove raziskave leži v diskusiji o animizmu in religiji nasploh, pri čemer se ukvarja z odnosom med ljudmi, živalmi in skalami. **Maria Inés Palleiro** se v članku *Haunted houses and haunted girls* ukvarja z odnosom med ljudmi in duhovi. Na podlagi zbranega gradiva v argentinskih arhivih predstavi zgodovino zbiranja povedk o duhovih in hišah, v katerih straši, v Argentini, in ugotavlja, da te povedke predstavljajo metaforični izraz socialnih tenzij v sodobni argentinski kulturi in so obenem narativno sredstvo za izražanje identitete. **Ingvild Sælid Gilhus** raziskuje funkcijo angelov v sodobnem religioznem diskurzu

na Norveškem v članku *Angels in Norway: Religious border-crossers*. Povod za povečano zanimanje za angele na Norveškem je bilo odprtje terapevtske šole, ki jo je odprla norveška princesa, v kateri naj bi se ljudje naučili stika z angeli. Članek temelji zlasti na verižnih pismih, intervjujih in člankih v medijih na Norveškem od devetdesetih let dalje. Éva Pócs »*We, too, have seen a great miracle*«: *Conversations and narratives on the supernatural among Hungarian-speaking Catholics in a Romanian village* predstavlja folkloro o nadnaravnem med Madžari v Romuniji, zlasti povedke o svetnikih in Mariji, hudiču ter demonih iz krščanske ter vernakularne religije.

Naslednje, četrto poglavje poskuša z različnih vidikov osvetliti pomen verovanj, praks, ritualov pri izgradnji socialnih identitet. **Art Lette** in **Vladimir Lipin** sta v članku *Komi hunter narratives* predstavila pripovedi in (magijske) prakse komijskih lovcev v severni Rusiji ter načine oblikovanja njihove socialne in spolne identitete. **Tiina Sepp** v prispevku *Stories of Santiago pilgrims: Tradition through creativity* raziskuje pripovedi romarjev na romanju do Santiago de Compostela, ki se ga je tudi sama večkrat udeležila: posebej se posveča pripovedim o »avtentičnem« romarju, o čudežih, o srečevanjih z nadnaravnim na poti ter vlogi piscev in raziskovalcev pri konstrukciji religiozne tradicije romanja. **Marion Bowman** v članku *Restoring / Restorying Arthur and Bridget: Vernacular religion and contemporary spirituality in Glastonbury* raziskuje oživljanje in manipuliranje keltske mitologije v Glastonburyju, prek katere, kot ugotavlja, posamezniki vzpostavljajo vezi s preteklostjo, okoljem in svojimi spiritualnimi cilji.

Zadnje poglavje knjige je namenjeno še teoretskim razmislekom o treh ključnih pojmih zbornika: verovanju (*belief*), pogledu na svet (*worldview*) in vernakularni religiji. Z vprašanjem verovanja se v svojem prispevku z naslovom *Belief as generic practice and vernacular theory in contemporary Estonia* se ukvarja **Ülo Valk**. Valk si zastavlja vrsto ključnih vprašanj, ki zadevajo raziskovanje verovanja, v svojem članku pa se osredotoča predvsem na vprašanje, kako verovanje izraža žanr, kar konkretno raziskuje v spletnih objavah in komentarjih bralcev nanje, ki jih raziskuje v empiričnem delu članka. **Seppo Knuuttila** se v članku *Some epistemic problems with a vernacular worldview* na podlagi folklorne gradiva (mitov, pravljič, povedk) in posameznih naratorjev ukvarja z vprašanji vernakularne epistemologije. Knjigo zaključuje članek **Leonarda Normana Primiana** *Manifestations of the religious vernacular: ambiguity, power, and creativity*. V njem poudari nekatere ključne posebnosti in poudarke koncepta vernakularne religije, njegovo uporabo v znanosti, njegov odnos z verovanjem ter posebej odnos religiozne ustvarjalnosti do oblik moči, tudi v njeni vlogi nasprotovanja le-tem. Posebej se ukvarja še z ambivalentno naravo religioznosti in pomenom kreativnosti in umetniškosti za religiozno življenje.

Knjiga vsekakor pomeni pomemben prispevek k preučevanju sodobnih oblik verovanj in vernakularne religije v njihovih raznolikih izraznih oblikah – prepletenih tako z etabrirano, uradno religijo kot tudi z novodobnimi oblikami verovanj, kot jih ljudje živijo, izkušajo in razlagajo in kot si jo posamezniki prisvajajo, prilagajajo in ustvarjalno preoblikujejo. Vsekakor knjiga, ki bi morala postati obvezno berilo tako za folkloriste, etnologue, antropologe kot tudi za raziskovalce religij in novodobnih gibanj!